

Instagram: stela_knjige
Facebook: stela
www.stelaknjige.rs

NASLOV ORIGINALA

George Orwell

Down and Out in Paris and London

Za izdanje na srpskom jeziku © Publik praktikum 2026

ZA IZDAVAČA

Marko Sabovljević

UREDNIK

Marina Sabovljević

LEKTURA I KOREKTURA

Vesna Kalabić

DIZAJN KORICA

Predrag Marković

SLOG I PRELOM

Studio Znak

ŠTAMPA

Alpha print, Zemun

TIRAŽ

1.000

IZDAVAČ

Publik praktikum, imprint Stela

Dobrovoljačka 10/I, Zemun

office@publikpraktikum.rs

011/4202 544; 011/4202 545

GODINA IZDANJA

2026

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne sme se kopirati ni prenositi u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim ili mehaničkim, uključujući foto-kopiranje, snimanje ili bilo koji sistem za skladištenje i pretraživanje informacija, bez pismenog odobrenja izdavača.

NIKO I NIŠTA U PARIZU I LONDONU

DŽORDŽ ORVEL

Prevela sa engleskog
Jelena Katić Živanović

Stela

I

Ulica Kok d'or¹, Pariz, sedam sati ujutru. Odozdo odjekuje niz besnih, zagrcnutih povika. Madam Mons, koja drži mali hotel naspram mog, izašla je na pločnik da dozove stanarku s trećeg sprata. Nazula je drvene klompe na bosc noge, a seda kosa pada joj niz leđa.

Madam Mons: „*Sacrée salope!* Koliko puta sam ti rekla da ne gnječiš bube po tapetima? Misliš da ti ćaća kupio ovaj hotel, šta? Što ih lepo ne bacaš kroz prozor, ko svi drugi? *Espèce de traînée!*”²

Žena s trećeg sprata: „*Va donc, eh! vieille vache!*”³

Na to se razlegne pravi hor šarolikih uzvika jer su se na sve strane otvorili prozori i pola ulice se pridružilo svađi. Svi su naprasno umuknuli deset minuta kasnije kad je projahao eskadron konjice, a ljudi začutali da ih proprate pogledom.

Skiciram ovu scenu ne bih li preneo deo duha ulice Kok d'or. To ne znači da su svađe bile jedino što se tamo dešavalo – mada bi nam, svakako, retko proteklo neko jutro bez nekog ovakvog ispada. Svađe, usamljeni povici uličnih prodavaca, dreka dece koja po kaldrmi trče za korom od narandže, a noću glasno pevanje i reski vonj kolica sa otpadom – sve to činilo je atmosferu ove ulice.

Bila je to veoma uska ulica – prava jaruga među visokim gubavim kućama koje se naginju jedne ka drugima pod čudnim

¹ Zlatni petao. (Prim. prev.)

² „Kučko prokleta!”, „Kakva drolja!” (Prim. prev.)

³ „Ma tornjaj se, kravo matora!” (Prim. prev.)

uglovima, kao da su zamrznute u trenutku urušavanja. Sve te kuće bile su hoteli, do pod crep krcate stanarima, uglavnom Poljacima, Arapima i Italijanima. U prizemlju hotela nalazili su se maleni *bistroi* gde ste mogli da se napijete za iznos u vrednosti od jednog šilinga. Otprilike trećina muških stanovnika ovog kvarta je subotom uveče bila pijana. Dolazilo je do tuča oko žena, a arapski nadničari, koji su zauzimali najjeftinije hotele, živeli su u nekim tajanstvenim međusobnim zavadama koje su rešavali stolicama i povremeno revolverima. Noću bi policajci tuda prolazili samo u paru. Bilo je to prilično bučno i neuredno mesto. A opet, u svoj toj galami i prljavštini živeli su i ugledni francuski vlasnici radnji, pralje, pekari i njima slični, držeći se za sebe i tiho gomilajući mala bogatstva. Bio je to jedan sasvim tipičan pariski sirotinjski kvart.

Moj hotel se zvao *Kod tri vrapca*. Bila je to mračna, rasklimana jazbina, drvenim pregradama podeljena na četrdeset soba. Sobe su bile male i prekrivene okorelom prljavštinom, jer sobarice nije bilo, a madam F., *patronne*, nije imala vremena ni za kakvo čišćenje. Zidovi su bili tanki kao palidrvce, a da bi se sakrile pukotine, bili su pokriveni slojevima i slojevima ružičastih tapeta, koji su se razlepljivali i skrivali bezbrojne bube. Bube su po ceo dan u dugačkim redovima marširale po zidu blizu tavanice, poput kolona vojnika, a noću bi postajale nezajažljivo gladne, pa ste morali da na svakih nekoliko sati ustajete i ubijate ih na stotine. Ljudi su znali da ponekad, kad bi bube postale nepodnošljive, zapale sumpor i oteraju ih u susednu sobu, na šta bi stanar susedne sobe uzvratio paljenjem sumpora u *svojoj* sobi i tako ih oterao nazad. Bilo je to prljavo mesto, ali odisalo je prijatnom domaćinskom atmosferom, jer su madam F. i njen muž bili od one dobre sorte. Zakup sobe kretao se od trideset do pedeset franaka nedeljno.

Stanari su proticali kroz hotel kao reka, uglavnom su to bili stranci koji bi se pojavili bez prtljaga, ostali nedelju dana, pa ponovo isparili. Bilo ih je od svake vrste – šusteri, zidari, kame-noresci, fizikalci, studenti, prostitutke, krpadžije. Neki među

njima bili su neverovatno siromašni. Jednu od tavanskih soba zauzimao je bugarski student koji je pravio otmene cipele za američko tržište. Sedeo bi na svom krevetu od šest do dvanaest, praveći desetak pari cipela, i na tome zarađivao trideset pet franaka; u ostatku dana pohađao je časove na Sorboni. Učio je za crkveno zvanje i otvorene teološke knjige ležale su mu naopako svuda po podu posutom komadićima kože. U jednoj sobi živela je Ruskinja sa sinom koji je sebe zvao umetnikom. Majka je radila šesnaest sati dnevno, krpeći čarape za dvadeset pet santima po čarapi, dok je sin, pristojno obučen, dangubio po kafeima na Monparnasu. Jedna soba bila je izdata dvojici stanara, od kojih je jedan radio danju, a drugi noću. U nekoj drugoj sobi živio je udovac koji je spavao u istom krevetu sa svoje dve odrasle ćerke, obe sušičave.

Bilo je dosta čudaka u hotelu. Pariski sirotinjski kvartovi su pravo mesto okupljanja za čudne ljude – ljude koji su zapali u usamljeničku, napola beslovesnu kolotečinu života i odustali od truda da budu pristojni. Nemaština ih oslobađa uobičajenih normi ponašanja, isto kao što novac oslobađa ljude rada. Neki stanari u našem hotelu živeli su toliko neobičnim životima da je to prosto neopisivo.

Bili su tu, recimo, Ružijeovi – dvoje isluženih, patuljastih staraca koji su se bavili veoma čudnim zanatom. Prodavali su razglednice na Bulevaru Sen Mišel. A čudno je bilo to što su razglednice prodavali zapakovane, kao da su pornografske, iako se zapravo radilo o fotografijama zamkova duž Loare; kupci to ne bi otkrili sve dok ne bude prekasno, a svakako se ne bi vratili da se bune. Ružijeovi su zarađivali otprilike stotinu franaka nedeljno i uz strogu štedljivost uspevali da sve vreme budu napola pijani i napola izgladneli. Njihova je soba bila toliko prljava da se zadah osećao i na spratu ispod. Prema rečima madam F., u poslednje četiri godine nijednom nisu skinuli odeću sa sebe.

A bio je tu i Anri, koji je radio u odvodima otpadnih voda. Visok, setan muškarac kovrdžave kose, izgledao je prilično

romantično u svojim dubokim čizmama radnika kanalizacije. Anri je bio neobičan po tome što bukvalno i po nekoliko dana zaredom nije govorio, osim za potrebe posla. Samo godinu dana ranije bio je šofer, imao dobro nameštenje i štedeo novac. Jednog dana se zaljubio, a kad ga je devojka odbila, pao mu je mrak na oči, pa ju je išutirao. Išutirana devojka se očajnički zaljubila u njega, pa su dve nedelje živeli zajedno i potrošili hiljadu Anrijevih franaka. Kad ga je prevarila, Anri joj je zario nož u mišicu, zbog čega je završio u zatvoru na šest meseci. Posle tog ranjavanja, devojka se još više zaljubila u Anrija, pa su se pomirili i dogovorili da će, čim Anri izađe iz zatvora, kupiti taksi, venčati se i skrasiti. Ali devojka mu je posle dve nedelje ponovo bila neverna, i već je bila bremenita kad je Anri izašao. Anri nije ponovo potegao nož na nju. Podigao je svu svoju ušteđevinu i bacio se na opijanje koje se završilo sa još mesec dana u zatvoru; nakon toga je počeo da radi u kanalima. Ništa ga nije moglo naterati da progovori. Ako biste ga pitali zašto radi u kanalizaciji, jednostavno bi prekrstio zglobove da naznači lisice i pokazao bradom na jug, ka zatvoru. Činilo se da ga je loša sreća za jedan dan pretvorila u poluidiota.

A bio je tu i R., Englez koji je šest meseci godišnje živio s roditeljima u Patniju, a šest u Francuskoj. Kad bi bio u Francuskoj, svakoga dana bi popio po četiri litra vina, subotom šest; jednom je otputovao čak na Azorska ostrva jer je vino tamo jeftinije nego bilo gde drugde u Evropi. Bio je blago, pitomo stvorenje, nimalo bučno ili svadljivo, i nikad trezno. Ležao bi u krevetu do podneva, a onda bi do ponoći sedeo u svom ćošku *bistroa*, naliivajući se tiho i metodično. Dok se nalivao, pričao je, prefinjenim ženskastim glasom, o stilskom nameštaju. R. je, osim mene, bio jedini Englez u kraju.

Bilo je još mnogo ljudi čiji su životi na sličan način bili čudni: msje Žil, Rumun koji je imao stakleno oko ali to nije hteo da prizna, kamenorezac Firo iz Limuzina, tvrđica Rukol – taj je, međutim, umro pre nego što sam se ja doselio – pa matori Loren,

krpadžija koji je prepisivao sopstveni potpis s parčeta papira koje je nosio u džepu. Bilo bi zabavno zabeležiti njihove živopise, kad bi čovek imao vremena. Ne pokušavam da opišem ljude iz našeg kvarta kako bih zadovoljio čistu radoznalost, već zato što su svi oni deo priče. Ovde pišem o siromaštvu, a sa siromaštvom sam se prvi put sreo upravo u tom sirotinjskom kraju. Sirotinjski kraj grada, sa svom svojom štrokom i svim svojim čudacima, bio je prvo pokazna vežba iz siromaštva, a zatim i pozadina mog sopstvenog iskustva. Upravo iz tog razloga pokušavam da donekle prikažem na koji način se tamo odvijao život.

II

Život u kvartu. Naš *bistro*, na primer, u prizemlju hotela *Kod tri vrapca*. Mala prostorija s podom od opeke, dopola pod zemljom, sa stolovima natopljenim vinom i fotografijom sahrane s natpisom „*Crédit est mort*“;⁴ i radnicima s crvenim maramama koji velikim noževima režu kobasicu; i madam F., divnom seljankom iz Overnje, s licem tvrdoglave krave, koja po ceo dan pije malagu „za želudac“; i bacanjem kockica umesto aperitiva; i s pesmama o „*Les Fraises et Les Framboises*“⁵ i o Madlon, koja pita: „*Comment épouser un soldat, moi qui aime tout le régiment?*“;⁶ i iznenađujuće neskrivenim očijukanjem. Pola stanara hotela sastajalo se uveče u *bistrou*. Voleo bih da u Londonu nađem pab makar upola toliko veseo.

U *bistrou* se čuju neobični razgovori. Kao primer navodim vam priču Šarlija, jednog od lokalnih osobenjaka.

Šarli je bio obrazovan mladić iz dobre porodice koji je pobe-
gao od kuće i živio od povremenih novčanih pošiljki koje su mu njegovi slali poštom. Zamislite ga kao veoma rumenog i mladog, čiste kože i meke smeđe kose kao u svakog finog dečkića, usana preterano crvenih i vlažnih, nalik na trešnje. Stopala su mu malena, ruke nenormalno kratke, šake pune jamica, kao u bebe. Umeo je da poskakuje i ludira se dok priča, kao da je bio previše srećan i previše pun života da bi se smirio makar i na tren. Tri je po podne i u *bistrou* nema nikoga osim madam F. i dva-tri

⁴ „Smrt veresije.” (Prim. prev.)

⁵ „O jagodama i malinama.” (Prim. prev.)

⁶ „Kako da se udam za vojnika, ja koja volim ceo puk?” (Prim. prev.)

čoveka koji su ostali bez posla; ali Šarliju je sasvim svejedno kome priča, sve dokle može da priča o sebi. Deklamuje poput govornika na barikadama, reći mu se kotrljaju s jezika, mlata-ra kratkim rukama. Sitne, gotovo praseće okice cakle mu se od oduševljenja. Nekako ga je krajnje odvratno gledati.

Govori o ljubavi, svojoj omiljenoj temi.

„*Ah, l'amour, l'amour! Ah, que les femmes m'ont tué! Alas, messieurs et dames,*⁷ žene su me upropastile, beznadežno su me upropastile. Imam dvadeset dve godine a potpuno sam iscrpljen, sa mnom je gotovo. Ali šta sve nisam naučio, u kakve ambise mudrosti se nisam survao! Kako je samo veličanstveno steći istinsku mudrost, postati civilizovan čovek u najboljem smislu te reči, postati *raffiné, vicieux*, itd., itd.⁸

„*Messieurs et dames*, tužni ste, koliko vidim. *Ah, mais la vie est belle*⁹ – ne smete biti tužni. Budite veseliji, preklinjem vas!

Fill high ze bowl vid Samian vine,

*Ve vill not sink of semes like zese!*¹⁰

„*Ah, mais la vie est belle!* Slušajte, *messieurs et dames*, iz svog dubokog iskustva govorću vam o ljubavi. Objasniću vam šta je pravi smisao ljubavi – šta je prava osećajnost, ono prefinjenje uživanje koje je poznato samo civilizovanom čoveku. Ispričaću vam o najsrećnijem danu mog života. Avaj, daleko je to vreme kad sam poznavao takvu sreću. Zauvek je nestalo – sama mogućnost, čak i želja za tim, zauvek su nestale.

„Slušajte, dakle. Bilo je to pre dve godine; moj je brat bio u Parizu – on je pravni zastupnik – a naši roditelji su mu rekli da

⁷ „Ah, ljubav, ljubav! Kako su me samo žene ubile! Avaj, dame i gospodo...” (Prim. prev.)

⁸ Prefinjen, pakostan. (Prim. prev.)

⁹ „Ah, ali život je lep.” (Prim. prev.)

¹⁰ „Pun'te pehare samoskim vinom! Nećemo da čujemo o tim stvarima!” – citat iz Bajronovog *Don Žuana*, na iskvarenom engleskom. (Prim. prev.)

me nađe i izvede na večeru. Nas dvojica se mrzimo, moj brat i ja, ali bilo mu je draže da poslušna naše roditelje. Večerali smo, a za večerom se on dobrano napio od tri flaše bordo. Odveo sam ga nazad u njegov hotel, a usput sam kupio bocu brendija; kad smo stigli, naterao sam brata da popije punu čašu – rekao sam mu da je to nešto od čega će se otrezniti. Popio je i smesta se srušio ko pokošen, mrtav pijan. Podigao sam ga, naslonio na krevet, a onda mu pretražio džepove. Pronašao sam hiljadu i sto franaka, pa sam s tim pohitao niza stepenice, uskočio u taksi i pobegao. Moj brat nije znao gde živim – bio sam bezbedan.

„Kuda ide čovek kad ima novca? U bordel, prirodno. Ali ne mislite valjda da bih gubio vreme na nekakav vulgaran razvrat prikladan samo za najgore fizikalce? Ni govora, kad je neko civilizovan čovek! S hiljadu franaka u džepu, shvatate, bio sam izbirljiv, *exigeant*. Otkucala je ponoć kad sam napokon našao ono što sam tražio. Združio sam se s veoma pametnim mladićem od osamnaest godina, obučenim *en smoking*, ošišanim *à l'américaine*, pa smo sedeli i pričali u jednom mirnom *bistrou* dalje od bulevara. Odlično smo se razumeli, taj mladić i ja. Pričali smo o svemu i svačemu, raspravljali o načinima da se zabavimo. Ubrzo smo uzeli taksi i odvezli se.

„Taksi se zaustavio u uskoj, pustoj ulici gde je samo jedna gasna lampa gorela na uglu. Na kaldrmi je bilo tamnih lokvi. Duž jedne strane ulice protezao se visok, goli zid manastira. Moj vodič me je odveo do visoke, trošne kuće sa zamandaljenim prozorima i nekoliko puta pokucao na vrata. Ubrzo se začuo bat koraka i skidanje reze, i vrata su se malo odškrinula. Kroz procep se pojavila ruka; bila je to krupna, kvrgava šaka okrenuta dlanom nagore, gurnuta nama pod nos, zahtevajući novac.

„Moj vodič je nabio stopalo između vrata i dovratka. ‘Koliko tražiš?’, upitao je.

„‘Hiljadu franaka’, odgovorio je ženski glas. ‘Plati sve odjednom ili nećeš ući.’

„Spustio sam hiljadu franaka u tu šaku, a preostalih stotinu dao svom vodiču; poželeo mi je laku noć i ostavio me. Čuo

sam kako glas unutra broji novčanice, a onda je mršava matora spodoba od žene u crnoj haljini promolila nos i sumnjičavo me osmotrila pre nego što me je pustila da uđem; nisam video ništa osim bleštavog plamena gasne lampe koji je osvetljavao deo gipsanog zida, bacajući sve ostalo u duboke senke. Mirisalo je na pacove i prašinu. Starica je bez reči zapalila sveću na plamenu gasne lampe, pa me hramljući povelala niz kameni hodnik ka vrhu kamenog stepeništa.

„*Voilà!*“, rekla je. ‘Sidi u taj tamo podrum i možeš da radiš šta god hoćeš. Ja ništa ne vidim, ništa ne čujem, ništa ne znam. Slobodan si, shvataš – savršeno slobodan.’

„Ah, *messieurs*, treba li da vam opišem – *forcément*,¹¹ poznajete ga i sami – taj drhtaj, napola od straha, napola od radosti, koji uhvati čoveka u tim trenucima? Odšunja sam se dole, pipajući put; čuo sam sopstveno disanje i povlačenje cipela po kamenu, ali izuzev toga vladala je potpuna tišina. U dnu stepeništa prsti su mi napipali prekidač za svetlo. Pritisnuo sam ga i veliki električni luster s dvanaest crvenih kugli preplavio je podrum crvenom svetlošću. I gle! – nisam se obreo u podrumu, već u spavaćoj sobi, u velikoj prostački raskošnoj spavaćoj sobi, potpuno obojenoj u krvavocrveno. Zamislite to, *messieurs et dames!* Crveni tepih na podu, crvene tapete na zidovima, crveni pliš na stolicama, čak je i tavanica bila crvena; crvenilo je bilo na sve strane, oči su pekle od njega. Bilo je to teško, napadno crvenilo, kao da svetlo sija kroz činiju krvi. Na naspramnom kraju sobe nalazio se ogroman četvrtast krevet, s pokrivačima crvenim kao i sve ostalo, a na njemu je ležala devojka obučena u haljinu od crvenog somota. Zgrčila se i povukla kad me je ugledala, pokušavajući da sakrije kolena pod kratkom haljinom.

„Zastao sam kod vrata. ‘Dođi, pilence’, pozvao sam je.

„Zacvilela je od straha. U skoku sam se našao pored kreveta; pokušala je da se izmakne, ali sam je uhvatio za vrat – ovako,

¹¹ Neminovno. (Prim. prev.)

vidite? – čvrsto! Otimala se, počela da vapi za milost, ali snažno sam je držao, nateravši je da zabaci glavu, pa sam joj se odozgo zagledao u lice. Imala je možda dvadeset godina; lice joj je bilo ono široko i tupo lice glupog deteta, ali premazano puderom i šminkom, a pogled nedotupavnih plavih očiju, blistavih pod crvenim svetlom, bio je upravo onaj preneražen, izbezumljen pogled kakav se ne vidi ni kod koga drugog osim kod tih žena. Bila je neka seljančica, bez sumnje, koju su roditelji prodali u roblje.

„Bez ijedne reči povukao sam je s kreveta i obalio na pod. A onda se bacio na nju kao tigar! Ah, kakva radost, kakav neuporediv zanos tog trenutka! Eto to je, *messieurs et dames*, ono što sam hteo da vam objasnim: *voilà l'amour*! To je prava ljubav, to je jedino čemu je vredno težiti na ovom svetu; to je ono nešto pored čega su sva vaša umetnost i svi vaši ideali, sve vaše filozofije i veroispovesti, sve vaše reči i sva vaša uzvišena stanovišta, prosto blede i beznačajni kao pepeo. Kad neko doživi ljubav – pravu ljubav – šta još postoji na svetu što neće delovati kao puka utvara radosti?

„Obnavljao sam i obnavljao napad sa sve većom neobuzdanošću. Devojka je iznova i iznova pokušavala da pobegne, ne prestajući da moli za milost, ali ja sam joj se samo smejao.

„‘Milost!’ rekao sam. ‘Misliš da sam došao ovamo da pokažem milost? Misliš da sam zbog toga platio hiljadu franaka?’ Kunem vam se, *messieurs et dames*, da bih je ubio na licu mesta, samo da nema onog zlosrećnog zakona koji nas lišava slobode.

„Ah, kako je vrištala, kako su gorki bili krici njene agonije. Ali nije bilo nikoga da ih čuje; tamo dole pod ulicama Pariza bili smo bezbedni kao da smo u samom srcu piramide. Suze su joj se slivale niz obraze, spirajući puder i ostavljajući velike prljave mrlje. Ah, to nepovratno vreme! A vi, *messieurs et dames*, vi koji niste odnegovali prefinjenu osećajnost ljubavi, za vas je takvo uživanje gotovo nezamislivo. A ni ja, sada kad je moja mladost prošla – ah, mladosti! – više nikada neću iskusiti život na tako lep način. Svršeno je.

„Ah, da, svršeno je – svršeno zauvek. Ah, nemaština, oskudica, razočaranje ljudskog života! Jer u stvarnosti – *car en réalité*, koliko traje vrhunski trenutak ljubavi? Ništa, tren, možda sekund. Sekund ushićenosti, a nakon toga – prah, pepeo, ništavilo.

„I tako sam, u samo jednom trenu, doživeo vrhunsku sreću, najuzvišenije i najprefinjenije osećanje koje ljudska bića mogu dosegnuti. Ali je u istom trenu i sve bilo gotovo, a meni je preostalo... šta? Sva moja neobuzdanost, moja strast, rasule su se kao latice ruže. Ostao sam hladan i klonuo, ispunjen zaludnim žaljenjem; u svom gađenju sam čak osetio i nekakvo sažaljenje prema devojci koja je ridala na podu. Zar nije mučno što moramo da podlegnemo takvim podlim osećanjima? Devojku više nisam ni pogledao; razmišljao sam jedino o tome da pobegnem. Pohitao sam stepeništem iz podruma i izašao na ulicu. Bilo je mračno i strašno hladno, ulice su bile puste, kaldrma je šuplje, samotno odjekivala pod mojim stopalima. Potrošio sam sav novac, nisam imao čak ni za taksi. Vratio sam se u svoju hladnu, pustinjačku sobu.

„Eto, *messieurs et dames*, to sam obećao da ću vam objasniti. To je Ljubav. Bio je to najsrećniji dan mog života.”

Bio je to neobičan primerak, taj Šarli. Opisao sam ga ne bih li pokazao kakvi su sve raznoliki likovi bujali u ulici Kok d’or.